

Multikulturní ošetrovatelství

Potřeba multikulturního přístupu v ošetrovatelství

Evropská Porada WHO o právech pacientů schválila v Amsterdamu 28.–30. března 1994 dokument „**Principy práv pacientů v Evropě**“: **Všeobecný rámec**. Je to soubor zásad na podporu a uplatňování práv pacientů členských zemí EU. Dokument se zmiňuje o nutnosti respektovat kulturu pacienta v souvislosti s poskytováním zdravotní péče. Vzhledem k tomu, že byla naše země přijata do EU, předpokládá se, že se bude měnit národnostní, kulturní a etnická struktura populace. V současné době se mění struktura i počet imigrantů, nejsme již zemí prvního kontaktu (s výjimkou letecké dopravy). Předpokládá se ale postupný nárůst cizinců legálně pobývajících na našem území – práce, studium, turistika. Lze též předpokládat podíl našich zdravotníků v různých mezinárodních pracovních skupinách, např. vojenských či humanitárních. Tedy je důležité, aby se český zdravotnický systém připravil na větší diverzifikaci klientů (různorodost kulturní, národnostní, etnickou apod.). Tato připravenost se týká oblasti legislativní, politické, vzdělávací, ale i oblastí přímé péče o klienty různých etnik a kultur.

V ČR se problematika transkulturního ošetrovatelství poprvé veřejně prezentovala v roce 2000 na druhé konferenci ošetrovatelství s mezinárodní účastí v Olomouci, kterou pořádal **Ústav teorie a praxe ošetrovatelství LF UJEP**. Konference nesla název „**Ošetrovatelství na prahu 3. tisíciletí**“ a účastnili se jí profesionálové oboru ze šesti evropských zemí. Kvalita ošetrovatelské péče je založena na uspokojování individuálních potřeb pacientů, což vyžaduje ošetrovatelský personál, který má odpovídající znalosti a dovednosti. Sestry se musí také naučit kvalitně ošetrovat nemocné jiných kultur, jiných etnik, s odlišnými potřebami a prioritami.

Vysvětlení pojmů multikulturní a transkulturní

Oba termíny se dříve používaly (i dnes se stále používají) k vyjádření téhož. Avšak mezi pojmy jsou specifické nuance.

Koncept multikulturalismu Vznikl ve světě v 60. a 70. let 20. století. Předpokládá *uchování kulturní identity migrantů*. Jinými slovy, v jenom státě (nebo na určitém území) žije vedle sebe několik představitelů (skupin) různých kultur, která je plně zachována, jinými občany (skupinami) respektována a tolerována. Takže určité etnické, kulturní skupiny jsou homogenní, nepřebírají prvky jiných kultur, zároveň jim není odjímána jejich kultura. V podmínkách globalizace a vysoké mobility je těžké zachovat tyto homogenní skupiny, aniž by byly ovlivněny děním v zemi, názory, postoji, sociokulturním prostředím.

Koncept transkulturalismu Můžeme říci, že mnohdy navazuje na fázi multikulturalismu, avšak nyní dochází k tomu, že se jednotlivé kultury mísí, vzájemně ovlivňují, přebírají do své kultury prvky kultur jiných. Jde o interakci mezi příslušníky majoritních a minoritních společností a skupin. Domníváme se, že transkulturnímu procesu se nelze v době migrace vyhnout.

Cíl multikulturního ošetrovatelství (MKO)

Cílem MKO je **poskytovat vhodnou a účinnou podporu a pomoc ve zdraví a nemoci při respektování specifik každého cizince**.

Smysl MKO

Naplnit lidské potřeby tak, aby:

1. klient neměl potřebu odmítnout spolupráci;
2. nepociťoval nespokojenost, pokoření, ponížení;
3. zachoval svou důstojnost, sebekoncepci.

K tomu je potřeba:

1. vědomosti sestry o multikulturní oblasti;
2. citlivost a vnímavost vůči potřebám klientů z cizích zemí či odlišných etnik, pochopení klientů.

Faktory, které ovlivňují MKO:

- zvýšený nárůst migrace populace;
- požadavky kulturních menšin na adekvátní péči;
- zájem o zdraví, léčbu a pocit pohody u klienta/nemocného, rodin, skupin;
- holistický přístup k nemocnému;
- porozumění sobě samému/samé;
- úzká spolupráce s nemocným, vzájemná interakce;
- zhodnocení zdravotního stavu a očekávání nemocného.

Multikulturní výchova

Multikulturní ošetrovatelství má své kořeny v multikulturní výchově.

Reagování na zdraví a nemoc není záležitost pouze biomedicínká, ale i **psychosociální, kulturní, etnická a náboženská**. Tomu však zdravotní pracovníci často pozornost nevěnují (nechtějí, neumí to, neví si rady s duchovními tématy, je to pro někoho nové, apod.). Práce s duchovními tématy je stejně důležitá, jako léčení samo. I když s cizincem komunikujeme stejným jazykem, neuvědomujeme si odlišnosti v kulturním, etnickém pohledu klienta či nemocného. Tomu je potřeba se postupně naučit, najít pochopení pro cizince, kteří se dostaví do zdravotnického zařízení, přijímat jeho názory a postoje.

K tomu slouží multikulturní výchova, která není strnulá, konstantní, rigidní, stejně tak, jako nejsou strnulé jednotlivé kultury, náboženské pohledy apod.

Co znamená multikulturní výchova?

- Transdisciplinární oblast, kde se spojují přístupy: *pedagogiky, kulturní antropologie, interkulturní psychologie, sociolingvistiky* apod. Těžiště = **pedagogika** – jde o edukaci.
- Zvyšuje způsobilost lidí chápat a respektovat odlišné kultury.
- Je to oblast výchovné činnosti, teorie, praxe, realizovaná na školách, v institucích pro vzdělávání dospělých, celoživotního vzdělávání (kurzy pro učitele MKV).
- Oblast vědecké teorie, výzkumu – zásobuje teorii i praxi svými novými poznatky z multikulturní reality, ve které se rozvíjí současná civilizace.
- Oblast infrastruktury – vytváří organizační a informační základnu pro teorii, výzkum a realizaci multikulturní výchovy.

Z multikulturní výchovy čerpá multikulturní ošetrovatelství.

Cíle multikulturní výchovy:

- sbližování a spolupráce mezi národy, kulturami, rasami;
- pochopení a znalosti cizích kultur, etnik, světových náboženství;
- příprava mládeže do života ve společné Evropě (globalizační aspekt);
- výchova k toleranci, respektu, otevřenosti a partnerskému soužití při kulturní rozmanitosti, která je chápána jako pozitivní hodnota a obohacení;
- utváření přesvědčení o lidské svobodě, důstojnosti a rovnoprávnosti každého člověka bez rozdílu.

Multikulturní výchova směřuje k poznání a porozumění rozmanitým kulturám – jejich uznáváním a ve vlastní kultuře očekávaným normám, modelům, vzorcům chování, životnímu stylu, hodnotám, zvyklostem, které jsou výrazem etnicity, náboženství nebo jiných tradic.

Na základě získaných poznatků, zkušeností a prožitků se vytvářejí dovednosti komunikovat, spolupracovat a pozitivně řešit nedorozumění, možné bariéry, oboustranné nejistoty nebo konflikty, které vznikají často právě z neznalosti či nepochopení. ^[1]

Základní pojmy v multikulturním ošetrovatelství

Kultura

Kultura byla od pradávna součástí každé lidské komunity. Např. specifická gesta, způsob komunikace či jiné vyjadřovací prostředky, způsoby oblékání, stravování, specifické potraviny a jejich příprava, životní styl, návyky a zlovyky apod. – jsou typické pro konkrétní skupinu jedinců. Kulturní rozmanitost je jedním z ústředních znaků lidského života.

Samotný pojem kultura má mnoho charakteristik. Etymologický původ slova je v latinském „Colo“, „colere“ a byl původně spojován s obděláváním zemědělské půdy (*agri cultura*). Nový význam podal římský filozof Marcus Tullius Cicero (106–43 př. Kr.), když v Tuskulských rozhovorech (45 př. Kr.) nazval filozofii kulturou ducha („cultura animi autem philosophia est“). Tím položil základ pojetí kultury jako charakteristiky lidského vzdělání.

Václav Soukup ve svých Dějinách antropologie uvádí tři základní přístupy k vymezení rozsahu a obsahu pojmu kultura:

1. Úzkostné poruchy (*axiologie* = nauka o hodnotách) vychází z humanistické a osvětské tradice používání tohoto pojmu ve filozofii, umění a vědách. Axiologická koncepce kultury je výrazně hodnotící. Omezuje kulturní jevy pouze na sféru pozitivních hodnot, které přispívají ke kultivaci a humanizaci člověka a k progresivnímu rozvoji lidské společnosti. Do kultury jsou tak zahrnovány oblasti duchovních hodnot společnosti jako umění, věda, literatura, osvěta, výchova, ušlechtilé a pokrokové ideje apod.

2. Globální antropologické pojetí kultury zahrnuje do kultury nejen pozitivní hodnoty, ale všechny prostředky a mechanismy, jejichž prostřednictvím se člověk jako člen společnosti adaptuje na vnějšímu prostředí. Toto pojetí nemá hodnotící funkci. Díky tomu lze charakterizovat a klasifikovat různá společenství v čase a prostoru podle jejich specifických prvků.

3. Redukcionistické pojetí kultury zahrnuje přístupy, pro které je typické omezit rozsah pojmu na určitý výsek sociokulturní reality. V protikladu ke globálnímu přístupu jsou rozvíjeny zejména sémiotické pohledy, které redukují pojem kultura na systém znaků, symbolů a významů sdílených členy určité společnosti.

Velmi zjednodušeně však můžeme říci, že **kultura zahrnuje všechno, co vytvořil člověk**. Kulturou tedy není strom, květiny nebo zvířata, ale budovy, životní styl, mezilidské vztahy, lidská komunikace, dopravní komunikace, ideje, vzory.... Je to produkt lidského myšlení a je *materiální* a *nemateriální*.

Tři prvky lidské kultury:

schopnost symbolické komunikace,

schopnost institucionalizovaného jednání,

schopnost vytvářet struktury organizované moci.

Charakteristika kultury:

Kultura je produktem učení. Není instinktivní či vrozená. Osvojujeme si ji po narození.

Kultura je produktem vyučování, přenáší se z rodičů na děti a na další generace. Učit se mohou i zvířata, kulturu však přenášejí pouze lidé. Hlavním nositelem kultury je jazyk.

Kultura je sociální. Rodí se a vyvíjí se v rámci vztahů mezi lidmi.

Kultura je adaptabilní. Zvyky, přesvědčení, hodnoty se mění v souvislosti se sociálním prostředím a s potřebami lidí.

Kultura je integrující. Prvky kultury mají tendenci vytvářet konzistentní a integrovaný systém.

Kultura je souhrnem určitých představ. Jednotlivé činnosti osob nemusí vždy odpovídat zvykům a normám společnosti, protože odpovídají odlišným představám toho či onoho jedince.

Kultura má přinášet uspokojení. Kulturní návyky přetrvávají do té doby, dokud plní svou funkci a jsou zdrojem spokojenosti. Když tato funkce pomine, postupně se od nich upouští.

Kulturní vzory

Jsou to naučená a závazná schémata pro jednání v určitých situacích. Objektivně vystupují jako *obyčej*, *mravy*, *zákony*, *tabu*. Sociologie chápe kulturní vzorec jako systém forem chování, hodnot a norem, charakteristický pro danou společnost, který je obecně přijímán, napodobován, vstupuje do procesu socializace jedinců, reprodukuje se v kulturních výtvorech a stabilizuje se ve zvycích a obyčejích.

Enkultura

Je to proces **začleňování, vrůstání do vlastní kultury**. Je to proces nesmírně významný, neboť takto se zachovávají generace, společnost a její kultura. Je podmínkou přežití společnosti. Člověk, který se do určité kultury narodí, se musí naučit chápat význam jednotlivostí, ale i celého světa. Musí pochopit vlastní kulturu, kterou bude předávat dál následující generaci.

Akultura

Akultura představuje vědomé či nevědomé změny v kulturních vzorech. Je to způsobené kontaktem dvou odlišných a dříve oddělených sociokulturních systémů.

Akultura zahrnuje:

Sociální učení, kdy jedinec nebo skupina získává a osvojuje si přímou a déletrvající interakcí s jinou kulturou charakteristické znaky jiné kultury.

Předávání nové přizpůsobené kultury z generace na generaci. Adaptaci jedince cizí skupiny na chování skupiny jiné (např. občané z Vietnamu přijímají prvky kultury naší a od své kultury upouští).

Kulturní šok

Představuje pocity **dezorientace** a **stresu**, jež zakouší lidé vstupující do neznámého kulturního prostředí. Je způsoben zejména nečekanými, překvapujícími zjištěními, která vyplývají z kontaktu s neznámou kulturou.

Kulturní šok má tři fáze:

První fázi, navazující na období cestovních příprav, těšení a očekávání, je nekritické nadšení cizí kulturou. Po příjezdu do vysněné exotické země vám ve srovnání s vaším domácím světem bude vše připadat nové, fantasticky barevné, zajímavé, voňavé a skvělé. Domorodci se vám budou zdát mnohem otevřenější, přátelštější a srdečnější než všichni ti studení a nudní lidé, kteří vás obklopují doma.

Druhou fází kulturního šoku je vystřízlivění, frustrace a deprese. Zatímco v předcházející fázi jste viděli jen kladné stránky cizího světa, teď se to zrcadlově otočí: začne se vám zdát, že cizí kultuře vůbec nerozumíte, že je na ulici špína, domorodci se mohou zdát hloupí, záludní a zlí a neustále se vás snaží okrást. Jídlo bude moc pálivé, autobusy přeplněné, uvědomíte si, že je vám horko nebo zima, že štípou komáři a podobně. Slabší povahy se uzavírají do sebe, propadají depresi, urychleně kupují letenky a prchají domů, i když původně plánovaly mnohem delší pobyt.

Jenže psychická krize za pár dní přejde a teprve ve *třetí fázi*, po odeznění kulturního šoku, uvidíte svět kolem sebe takový, jaký opravdu je. Buďte ale připraveni na to, že po návratu domů prožijete všechny fáze kulturního šoku znovu. Tentokrát vás ale bude střídavě fascinovat a štvát vaše vlastní kultura a bude se vám stýskat po cizině a jejích obyvatelích.

Rasismus

Je to ideologie, která tvrdí, že psychologické kvality jedinců jsou spojené s viditelnými fyzickými rysy a že se nikdy nemohou změnit. Některé rasy, dle rasismu, jsou přirozeně lepší a některé přirozeně horší. Podřadná rasa musí vždy zůstat podřadnou, nepodaří se jí „vylepšit se“. **Genocida je krajní projev rasismu** (Židé a 2. světová válka, válečný konflikt na Balkáně...).

Podstatou rasových teorií a rasistických doktrín je teze o fyzické a psychické nerovnosti, nerovnosti lidských ras. Rasismus vyzdvihuje pouze určité jedince a určité etnické a jazykové skupiny s jistými tělesnými znaky či psychickými vlastnostmi. Všechny ostatní skupiny jsou méněcenné, v podřízeném postavení a navíc mohou být nežádoucí, tj. nejsou hodni života. Rasismus je teoretickou základnou k násilnému ovládnutí jedněch národů a států druhými státy. Z rasismu vyplývá nenávist vůči lidem odlišných ras, netolerance projevů odlišných kultur a zvyků.

Jaké jsou produkty rasismu:

A - Rasová *diskriminace*

Je to proces vnímání rozdílů, tj. jde o sociální diferenciaci, v níž jsou popřeny normativní zásady rovnosti a stejného zacházení se všemi lidmi ve skupině (státě). Zejména se jedná o neoprávněné rozlišování jedinců nebo skupin na základě jejich příslušnosti k určité biologické (rasové) či sociální (profesní, náboženské, politické) kategorii a znevýhodňování jedněch oproti druhým.

B - Rasové *násilí*

Jedná se o násilné (fyzické) chování s rasovým motivem. Objektem je příslušník rasově odlišné skupiny. Zahrnuje chování: ublížení na zdraví, způsobení škody, zabití, genocidu...

Etnikum, etnicita, etnické vědomí

Termín etnikum pochází z antické řečtiny, v níž *ethnos* znamená „kmen, rasa, národ“, latinský termín *ethnicus* = *pohan, pohanský*. Teorie o etnické diferenciaci lidstva má staré kořeny. V západoevropské tradici znamená kulturně diferencované skupiny lidí. Těmito termíny se často označuje také národ, národnost, národnostní menšina, kmen, ale to není přesné.

Etnická skupina je společenství, v němž je účast dána **narozením do této skupiny a členové mají pocit sounáležitosti**. Jde o označení historicky vzniklé sociální skupiny, sociálního celku se společnými a specifickými etnickými rysy. Těmi jsou zpravidla rysy jazykové, kulturní, náboženské, barva pokožky, národní nebo geografický původ předků atd. V etnických skupinách jsou udržovány stálé, jednou pro vždy dané a osvědčené způsoby existence skupin. Etnická skupina si udržuje a předává dál své kulturní a sociální dědictví dalším generacím.

Národ

Tento termín vymezuje jevy vzájemně historicky, kulturně, ekonomicky a sociálně diferencované. Z toho vyplývá nejednotnost a určitá možnost sporu při vymezení národa.

Národ je osobitě a vědomě kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území.

Definice národa si vyžaduje tři kritéria:

Kritérium kultury – spisovný jazyk, náboženství, společné dějiny

Kritérium politické existence – národy mají vlastní stát nebo autonomní postavení v mnohonárodnostním státě

Psychologické kritérium – jednotlivci sdílejí společné vědomí o své příslušnosti k určitému národu. Silné národní uvědomění, jež je v souladu s následným jednáním, se nazývá vlastenectví. Jeho vyhraněnou podobou je nacionalismus, kdy dochází až ke střetu s jinými národy.

Sociální a náboženská specifika národnostních skupin a cizinců

Afghánci

Území Afghánistánu bylo osídlené od 3. tisíciletí př.n.l. Představovala křižovatku mezi Indií, Čínou, Asíí a Persií. Vlivy těchto velkých civilizací se projevuje dodnes. Od druhé poloviny 7. století začalo obyvatelstvo, vyznávající domácí kultury a **buddhismus** přijímat islám (útoky islámských vojsk). V přístupnějších oblastech šla islamizace rychle, v horských územích kmeny odolávaly až do konce 19. st. Vznikaly a zanikaly muslimské státy. Hranice dnešního Afghánistánu byly zformovány uměle na přelomu 19. a 20. století jako nárazníkové území mezi Ruskem (dobývalo ze severu středoasijská území) a Velké Británie, která na jihu dokončovala nadvládu nad Indií. 1919 – vyhlášena nezávislost, v čele státu osvícený emír Amánulláh – rozvoj země, zakládal školy, snažil se dát ženám některá základní práva, otevíral dílny, vyhlásil první ústavu. 1928 jeho reformy vyvolaly nepokoje. Dále různé předáci v čele státu, 1973–78 autoritativní republikánský režim, svržen vojenským převratem Lidovou demokratickou stranou Afghánistánu. O rok později se dostala do čela země prosovětská frakce strany. Aby se udržela u moci – vpád sovětských vojsk do Afghánistánu. Občanská válka pokračovala i po odchodu sovětských vojsk v roce 1989. V roce 1994 začíná sílit hnutí Tálibánu, které ztrácí moc v roce 2001. Do země přišla americko-britská vojska s cílem svrhnout Taliban. Ten poskytoval zázemí Al Kajdě. Násilí v Afghánistánu však pokračovalo i po prezidentských volbách, Taliban dokonce odstřeloval raketami Kábul. Nepokoje jsou stále.

Obyvatelstvo a jazyky

Není to homogenní země. Afghánci necítí vědomí příslušnosti ke společnému celku. Je těžké odhadnout, kolik národností a jazyků v Afganistánu je – desítky hlavních etnik. **Paštuni** – mnohamilionový národ, rozdělený vnitřně na desítky dalších skupin a kmenů. Paštunština je jedním ze dvou úředních jazyků a má mnoho dialektů. **Tádžikové – jazyk darí** – druhý úřední jazyk. Používá jej většina obyvatel. Dále rozšířená znalost ruštiny.

Morální kodex

Afghánci ctí islám a zároveň své domácí tradice. O regulích z nich vyplývajících, není možné diskutovat. Afghánci mají silné vědomí příslušnosti ke konkrétní skupině, ke které náleží, nejčastěji ke své rodině. Rodina zahrnuje několik desítek až stovek osob. Pocit příbuzenského pouta je silnější u mužů. Afghánec více důvěřuje příbuznému, se kterým se setkal poprvé, než člověku, kterého zná dlouho. **Pojem přátelství** (tj. vzájemný pocit důvěry, opory) dle vlastního výběru u nich vlastně neexistuje. **Kolektivní odpovědnost** – vina i zásluha jednotlivce dopadá na celou rodinu a proto rodina tvrdě žádá chování podle uznávaného modelu. Afghánci neuznávají zákony jiné, než ty vlastního společenství (pašování, obchod s drogami, zbraněmi). Pozitivní vlastnosti – čest, statečnost, pohostinnost – jejich dodržování společnost kontroluje. Obava, že by Afghánec ztratil tvář, může vést k takovému jednání, které je pro nás nepředstavitelné – postoje a krutosti k ženě. Kdyby na muže, a také na celý rod mohl padnout stín podezření z nepočetnosti ženy, je třeba pohanu vykoupit krví. Obava z označení zbabělce nutí chovat se agresivně. **Pohostinnost je větší než u nás**. Ve městech se neomezená pohostinnost tolik nedodrжуje, běžné je alespoň nabídnout čaj nebo pozvat příchozího ke společnému jídlu. Když se Afghánec ocitne mimo vlastní komunitu, obvykle se dobře přizpůsobí místním zvyklostem. Jakmile jsou pohromadě, hrozí nebezpečí, že se budou navzájem kontrolovat a nutit se ke kolektivnímu pokrytectví.

Ženy

V tradiční společnosti nemají ženy samy vycházet ven a stýkat se s muži kromě situace, když jde s nimi manžel nebo jiný příbuzný. Mimo domov se pohybují v typickém volném oděvu zvaném *čador* zahalující důkladněji, než je zvykem ve většině jiných islámských zemí.

Islám stanoví, že k provádění věcí čistých je určena **pravá ruka**, pro nečisté věci **levá ruka**. Afghánci mohou považovat za urážlivé nebo neslušné, podá-li jim člověk něco levou rukou. Při pozdravu si Afghánci podávají ruku častěji, než my. Není však zvykem, aby se takto zdravil cizí muž se ženou. Ženy někdy sahají ke kompromisu a podávanou ruku si zabalí šátkem nebo překryjí rukávem. Přátelé téhož pohlaví se mezi sebou při pozdravu líbají na tváře.

Albánci

Albánci, kteří pobývají nebo pobývali v ČR jsou z *Kosova*. Je to území původně osídleno ilyrskými kmeny, později bylo romanizováno, počátkem středověku bylo zpuštěno nájezdy Hunů, pak nájezdy germánských kmenů a nakonec Slovanů. Dlouhá období představuje nadvláda byzantské a bulharské říše, v polovině 12. st. začal o Kosovo válčit srbský stát (severně od Kosova). 15. století – pod nadvládou osmanské říše. 1737 – habsburská nadvláda.

Hodnoty

Jsou ovlivňovány zvykovým právem, které spočívá na solidaritě, čestném slově, rovnosti rodině, sousedské výpomoci, národní hrdosti. Na **besu** – tj. **čestné slovo, slib, závazek**, je možné se zcela spolehnout, i více než na psanou smlouvu. Albánci si cení **přátelství**. Pokud někomu projevíme přátelství, chápe to jako závazek a bude

chtít pomoc oplatit.

Rodinní příslušníci mají povinnost dle svých sil se podílet na obživě rodiny. Mají právo na to, aby se rodina o ně postarala. Snaha postarat se o rodinu vede mladé lidi k tomu, aby hledali práci v zahraničí, což je patrné zejména v posledních letech.

Typická je velká sousedská výpomoc – náradí, opravy, výpůjčky, polní práce...

Národ a národní příslušnost mají obrovskou hodnotu. Albánce lze považovat za velké patrioty až nacionalisty. Národ v posledních letech dokonce převážil nad rodinou. Díky tomu mohla být zrušena krevní msta, která byla v minulosti běžná. Další hodnotou je **půda**. K teritoriu, které chápou jako vlastní, mají úzký vztah. V odlehlejších, zejména v horských oblastech mají hodnotu zbraně, které mohou být chápány jako projev dospělosti muže. Pro Albánce je významná společenská prestiž. Rodiny na jednu stranu spolupracují a pomáhají si, na druhou stranu spolu soutěží o postavení ve společnosti. Snem albánských mladíků je vlastnit mercedes. Mezi hodnoty Albánců nepatří trpělivost a tiché vystupování. Hádka mezi Albánci může být divoká a za pomoci fyzického násilí. Pokud se dohodnou, náhle konflikt zmizí a jako by nebyl.

Zvyky a způsoby života

Vychází také z tradičního zvykového práva. Albánci jsou společenstvím semknutým dohromady a zároveň uzavřeným vůči cizím elementům. Procento národnostně smíšených sňatků bylo nejmenší ze všech národů bývalé Jugoslávie. Také se zde nejméně ze všech národů bývalé Jugoslávie uchytila komunistická ideologie.

Osou společnosti je rodina, osou rodiny je dům. Zejména na venkově, ale i ve velkých městech spolu bydlí v jednom domě či usedlosti tři generace. Místy se udržuje tradiční velkorodina. Domácnosti bratrů a jejich rodičů žijí společně, dělí se o všechny příjmy a společně vychovávají děti. Prostor domu je rozdělen různými generacím k užívání. Jedí společně, často si ještě před jídlem při společném obřadu myjí ruce. Staří muži mívají vyhrazen svůj pokoj, mladší muži jsou pohromadě v jiném, ženy a děti jsou v ženské části domu (kuchyň). Když přijde návštěva, sejdou se všichni dohromady. Nepřijít by bylo považováno za nezdvořilé. Hostu patří čestné místo naproti dveřím, kolem něj se podél zdi posadí muži, ženy jsou blíže ke dveřím. Všichni na sebe musí vidět. Domy mívají alespoň z čelní strany asi dvoumetrovou zeď s bránou, která zakrývá dům. Soukromí má vysokou hodnotu. Zeď odděluje posvátný prostor domova od světa venku. Uvnitř se udržuje úzkostlivý pořádek, ale drobné odpadky se vyhazují ven. Uzavřenost bývá vyvážena pohostinností. Je-li někdo pozván přes práh, může v domě i přespat, nejen být pohoštěn. Před vchodem do domu se zouvá. Host je po dobu návštěvy rovný stařešinovi rodiny. Tradiční model pohostinnosti podle zvykového práva nakazuje hostiteli vyprovodit hosta kus cesty, i několik kilometrů.

Odkazy

Související články

- Ošetrovatelská péče u pacientů romské příslušnosti
- Multikulturní ošetrovatelství - židovská menšina

Použitá literatura

- IVANOVÁ, Kateřina, Lenka ŠPIRUDOVÁ a Jana KUTNOHORSKÁ. *Multikulturní ošetrovatelství I*. 1. vydání. 2005. 248 s. ISBN 80-247-1212-1.

- IVANOVÁ, K., ŠPIRUDOVÁ, L., KUTNOHORSKÁ, J. **Multikulturní ošetrovatelství I**. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1212-1